

Dersi Tamás

(1929—1975)

Búcsúzó Dersi Tamástól a Magyar Írók Szövetsége, az MTA Irodalomtudományi Intézetében készülő Magyar Sajtótörténet szerkesztősége, — munkatársai nevében.*

Korán derékbatört pályára az övé — ám jellegzetes és figyelemre méltó. — Dersi Tamás tanárnak indult és újságíró lett — kulturális rovatot vezetett és tudóssá vált. A magyar szellemi életben ma eléggé éles határ választja el az újságírót és a tudóst — a gyakorló kritikust és az irodalomtörténészt, a mindennapok harcaiban résztvevőt és a teoretikust —, olykor kölcsönös bizalmatlanság is. Dersi Tamás mihelyt felismerte ezt a helyzetet, tudatosan küzdött ellene, élete egyik céljának tekintette, hogy bebizonyítsa: lehet és kell egyszerre alkotó tudósnak és alkotó újságírónak lenni. És meg is találta azt a szerepet, azt a területet, amely alkalmas rá, hogy életének és tevékenységének két részét összefogja: a magyar sajtó történetét. Mert a magyar sajtó története éppen példája politika és tudomány, kultúra és közélet együttes erőfeszítésének, példája annak, hogy legnagyobb íróink személyesen és művükkel is jelen voltak a sajtóban, magasra emelték és az emelte magasra őket, — hogy egy nagy újságíró, egy nagy szerkesztő egyszermind az irodalomnak is nagy alakja, vezetője és szervezője.

Nem elődök nélkül, folytatva egy hosszú sort, így lett Dersi Tamás a magyar sajtótörténet újraszervezője, egyik szerkesztője és írója. Mikes Lajosról írt könyvében először mutatta fel a szerkesztőt, — az újságírót és az irodalom szervezőjét. Hatalmas anyaggyűjtés, józan mérlegelés, érdekes feldolgozás jellemzi ezt a könyvet, tudósi pályájának nyitányát. Dersi Tamás nagy energiával elkezdte szervezni a Magyar Sajtótörténetet, szerkesztőként és szerzőként tárgyalt, intézkedett. Most, amikor e nagy mű körvonalai már kibontakoznak és az I. kötet megjelenése közeledik, van, nem feledhetjük, hogy nem jött volna létre a fáradszóró, lelkes Dersi Tamás nélkül. E munka során születtek újabb sajtótörténeti tanulmányai a századvég sajtójáról. Ezekben nézett szembe a maga módján a magyar társadalom, történelem — nyomaiban ma is ható — ellentéteivel, buktatóival is. Dersi Tamás a ma vitáiban és a szintézis, az összefogás, a marxista bázis erősítésének híve volt. . .

Tudós, szerkesztő és kritikus volt Dersi Tamás. Ez utóbbi területen is össze akarta kapcsolni a közéletet, a távolival, a napi kritikát a tanulmánnyal, a bírálatot a teóriával. Kedves területe a dráma volt — részletes, elmélyült drámaelemzés-kötetet adott közre (*Thália szekere*). Élete végén pedig megpróbálkozott az egyik legvonzóbb és legnehezebb történelmi műfajjal, a portréval is: Illés Endréről írt könyvet a Kortársaink sorozatba, — betegágyán még dolgozott rajta, javíttatta, akkor fejezte be.

Most veszem észre, hogy rövid, félbeszakadt pályáról szóltam és mégis arról beszélhettem: mennyi mindent hagyott már maga mögött, milyen sokkal gazdagította a magyar tudományt Dersi Tamás. Mégiscsak eredményes volt ez az életút, habár nem viták, konfliktusok, belső hasadások nélkül való — mindkét oldallal támadtak belső és külső nehézségei. De energiával, derűvel, céltudatossággal bírta, támaszkodott barátaira és erőt adott neki marxista volta, kommunista szilárdsága.

Kegyetlenül korán szakadt meg e pálya, újabb kísérletek és eredmények előtt. Művei megmaradnak és megmarad törekvése is — tudós újságírónak, újságíró tudósnak lenni, marxista sajtótudományt alkotni. Kedves munkatársam, barátom Dersi Tamás, búcsúzó tőled.

Szabolcsi Miklós

Merényi Varga László

(1942—1975)

A szegedi József Attila Tudományegyetem Régi Magyar Irodalomtörténeti Tanszéke adjunktusaként 33. életévében, 1975. június 8-án elhunyt Merényi Varga László helyét fennmaradó művei mérik majd ki tudományunk történetében. A végbúcsú keserű alkalmát oly dolgok rögzítésére használnám fel inkább, amelyek értékes tanulmányaiban rejtve maradt sokoldalú személyiségét világíthatják meg.

A közvetlenül utánunk következő szegedi fiatal nemzedék tagja volt: a költő Veress Miklós, a filozófus Kelemen János, a kritikus Rigó Béla tehetséges évről való. Ez a generáció

* Elhangzott Dersi Tamás temetésén.

sokmindent próbálva találta meg saját hangját és műfajait, Merényi Varga László egyidőre le is szakadt tőlük, kereső esztendeit azonban alapos önművelésre, sokoldalúságának megőrzésére fordította. A magyar—latin szakos filozófer mestere és tanár-eszménye a színes egyéniségű, ugyancsak fiatalon meghalt Horváth István Károly volt, tőle tanulta az ókor klasszikusainak szeretetét, a műfordítás műhelytitkait. A tanársors előbb az abaúji Szikszóra vezérelte, ahol hamarosan megye szerzte emlegetett pedagógus és népművelő vált belőle. Szép közös munkánk akkori eredményeként az ő igazgatósága idején alapított szikszói gimnáziumot sikerült Abaúj érdemes író-szülőttéről, Szepsi Csombor Mártonról elnevezni. Amikor pedig 1971 tavaszán Szegeden megürült a Régi Magyar Irodalomtörténeti Tanszék egyik státusza, azt értelemszerűen Merényi Varga László kapta meg. A Tisza parti városban most ismét annyi idő méretett ki néki, mint hallgató korában, s Merényi Varga László végiglobogta ezt a szűk fél évtizedet. Az egyetemi újság hasábjain egykor éles rajzolatú novellákkal jelentkezett, szikszói éve idején főként hasznos népművelő cikkeket, kritikákat írt (ezeket a Napjaink, a Tiszatáj, az Élet és Irodalom, a Népszabadság és a Kortárs közölte), most a tovább sorjázó bírálatok mellé sorra születtek az ItK-ban és a szegedi Actában megjelenő alapos szaktanulmányai, mint pl. *A manierista stíluseszmény Rimay levelében* (1970) vagy a *Thordai János Epiktétosz-fordításának stíluskérdéséhez* (1973). Sajtó alatt levő *Korai erkölcsfilozófiai irodalmunk stíluskérdései* c. dolgozata, valamint újabb Rimay-elemzése, illetve Janus Pannonius-tanulmánya megjelenését már nem érthette meg, pedig a reneszánsz irodalom iránti érdeklődése ezekben mélyült el, s kapott távlatokat igazán, ígervén mind a stíluskérdések, mind pedig a Janus Pannonius-téma tágabb kifejtését. Merényi Varga László mindemellett fáradhatatlan népművelő, szívós szervező, mozgékony közéleti ember maradt. A legfiatalabb szegedi egyetemi írónemzedék pl. ugyanúgy köréje csoportosult, mint a tudományos diákkör vagy a színjátszók lelkes együttese. A lázas tenniakarás folytonosan robbanó energiái feszítették — az utolsó szívverésig.

Ha filozofnak megadható a hősi halál, az övé bizonyosan az volt. Apácai Csere János sorait véshetnénk sírkövére: „... ha mellyedben vagyon még elevenség, ha szivedben a virtusnak csak egy szikrája maradt, távul, távul légyenek minden lágy, könnyű, kényes dolgok, keményeket, keményeket keress, tűzön, vizen, kősziklákon, havasokon járj, kelj... Ez indulatodnak sarkából csak az halál vessen ki... Fáradj, míg ez múlandó életben vagy; holtod után bizony eleget nyugatsz.”

Kovács Sándor Iván